

Révész László¹ – Kälbli Katalin²
Vass Zoltán³ – Csányi Tamás⁴

¹ Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet

² Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Magyar Diáksport Szövetség

³ Nyíregyházi Egyetem, Testnevelési és Sporttudományi

⁴ Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar, Magyar Diáksport Szövetség

A testnevelés tanításának lehetőségei a teremellátottság tükrében

A 21. század kihívásai sokrétű feladatot rónak az oktatásra és a pedagógusokra, melyek érintik a testnevelés tanítását is. Az iskola mint oktatási-nevelési színtér nem tekinthető állandónak, folyamatosan változik a társadalmi, környezeti, valamint az oktatást érintő változásokkal együtt. Az infrastrukturális és tárgyi feltételek szorosan kapcsolódnak a testnevelés tanításához, befolyásolják annak színvonalát is. A létesítményhelyzettel kapcsolatos felmérések száma korlátozott, az átfogó, többszemponú adatgyűjtés, valamint a széles körű elemzések száma alacsonynak mondható. A téma ugyanakkor fontos, hiszen a testnevelés-tanítás gyakorlatában és a „közvélekedésben” is úgy van jelen a kérdés, hogy alapvető fontosságú az infrastruktúra a testnevelés tanításához. Ez esetenként mintegy feltételként vagy korlátozó tényezőként is megjelenik a tantárgy tanításával kapcsolatban. A tanulmány emiatt helyzetfeltáró jelleggel készült, elemzi az iskolák teremellátottságának kérdését, célja bemutatni, hogy milyen infrastrukturális helyzet jellemzi az iskolákat, valamint létesítményhiány esetében milyen helyszíneken valósul meg a testnevelésóra. Az eredmények alapján elmondható, hogy az iskolák harmadában nem jelentett gondot a mindennapos testnevelés bevezetése, valamint a sportcélú létesítményeken kívül számos egyéb helyszínnel pótolják az esetlegesen felmerül létesítményhiányt.

Bevezetés

Az eredményes tanítási-tanulási folyamatnak több összetevője van, ugyanakkor a szakirodalom nem egységes abban a tekintetben, hogy mely tényezők gyakorolják a legjelentősebb hatást (Gutierrez és López, 2021; Halász, 2014). A heti óraszám fontos mutató lehet egy tantárgy jelentőségének megítélésében. A „közvélekedés” összekapcsolja egy-egy tantárgy presztízsét azzal, hogy az milyen óraszámban szerepel az oktatás alapvető szabályozó dokumentumaiban. A testnevelés kapcsán régi vitát jelent az a kérdéskör, hogy a társadalom és a köznevelés szereplői milyen jelentőséget, presztízszt

társítanak hozzá. Kutatások szerint maguk a testnevelőtanárok is érzékelik a testnevelés tantárgy alacsonyabb presztízsét, elsősorban az érettségi tárgyakhoz képest (Kristonné és mtsai, 2007; Borbély és Fónai, 2016; Hamar, 2016);

A 2012/2013-as tanévtől kezdődően bevezették a mindennapos testnevelést, mely a tantárgy korábbi megítélésében javulást eredményezhetett volna az óraszám növekedése miatt. Hamar és munkatársai (2016) testnevelőtanárok körében végzett vizsgálata szerint sem a testnevelés tantárgy, sem a testnevelők státusza, presztízse nem éri el a többi tantárgyét, illetve tanárét. Az óraszám növekedése ugyanakkor hozzájárulhat a tantárgy megítélésének javulásához, hiszen Gombocz (2019) szerint a testnevelésnek nem kisebb az értéke, mint bármelyik más tantárgynak, illetve pedagógiai többletpotenciálja is van a testmozgás révén nevelés által. Borbély (2019) Észak-alföldi régióban végzett vizsgálatában azt kutatta, hogy milyen volt a mindennapos testnevelés implementációjának megítélése a régióban. Eredményei szerint leginkább az intézményvezetők (86,8%) és a szülők (80,5%) voltak támogatók a bevezetéssel kapcsolatban, a pedagógusok alacsonyabb mértékben (57,2%) voltak támogatók. Borbély (2014) egy korábbi országos szintű reprezentatív kutatása szerint a felnőtt lakosság (lényegében a szülők) 70%-a támogatta a mindennapos testnevelés bevezetését. A testnevelést az értékek mentén elemezte Bodnár és Perényi (2016); megállapították, hogy a testnevelésben a személyes értékeknek nagy szerepe van, melyet figyelembe kell venni a tantárgy tanítása során, valamint az élménypedagógia beemelése a tanítás folyamatába választ adhat a kérdésekre. A belső értékek, azon belül is leginkább a mozgás öröme a leginkább meghatározó.

A testneveléshez kapcsolódó tanulói attitűdvizsgálatok tanulságos eredménnyel szolgálnak. A tantárgyakhoz kapcsolódó attitűddel foglalkozó korai szakirodalmakban (pl. Ballér, 1973; Báthory, 1989; Orosz, 1991) a testnevelés nem szerepelt az öt legkedveltebb tantárgy között. Csapó 2000-ben végzett felmérésében tíz tantárgyat vizsgált, azonban a testneveléshez kapcsolódó attitűdre nem kérdezett rá, Takács (2001) azonban már ezt is vizsgálta. Eredményei szerint az általános iskolában a számítástechnika után a második legkedveltebb tantárgy, de a középiskolában is hasonlóan jó helyen végzett. A tanulók változatosnak, fontosnak és hasznosnak ítélték a tantárgyat. Fintor (2016) is

A testneveléshez kapcsolódó tanulói attitűdvizsgálatok tanulságos eredménnyel szolgálnak. A tantárgyakhoz kapcsolódó attitűddel foglalkozó korai szakirodalmakban (pl. Ballér, 1973; Báthory, 1989; Orosz, 1991) a testnevelés nem szerepelt az öt legkedveltebb tantárgy között. Csapó 2000-ben végzett felmérésében tíz tantárgyat vizsgált, azonban a testneveléshez kapcsolódó attitűdre nem kérdezett rá, Takács (2001) azonban már ezt is vizsgálta. Eredményei szerint az általános iskolában a számítástechnika után a második legkedveltebb tantárgy, de a középiskolában is hasonlóan jó helyen végzett. A tanulók változatosnak, fontosnak és hasznosnak ítélték a tantárgyat. Fintor (2016) is általános iskolai tanulókat vizsgált, eredményül azt kapta, hogy a megkérdezett tanulók 95%-a szereti vagy nagyon szereti a testnevelést, azonban a fiúk és a lányok között szignifikáns különbség mutatkozott: a fiúk jobban szeretik a testnevelést.

általános iskolai tanulókat vizsgált, eredményül azt kapta, hogy a megkérdezett tanulók 95%-a szereti vagy nagyon szereti a testnevelést, azonban a fiúk és a lányok között szignifikáns különbség mutatkozott: a fiúk jobban szeretik a testnevelést.

A mindennapos testnevelés bevezetése kapcsán a kutatások fókuszába elsősorban a megnövekedett óraszámú járó változások hatásának vizsgálata került. Ide tartoznak pl. a tanulói vizsgálatok, a tanulók egészségi-fittségi állapotváltozásának vizsgálata. Elemenyző számban található olyan elemzés, mely az infrastrukturális lehetőségeket veszi számba, holott ezeknek meghatározó jelentőségük van a testnevelés tanításával kapcsolatban. A témával foglalkozó felmérésekből, tanulmányokból kiderül, hogy a testnevelés infrastrukturális helyzete nem mondható kedvezőnek, illetve fontos lenne a fejlesztése (Csányi és mtsai, 2014.; Révész és Csányi, 2015). Ugyanakkor ismert – már csak a gyakorlatból is –, hogy a testnevelők jelentős része az infrastrukturális lehetőségekkel, valamint az eszközellátottsággal magyarázza a testnevelés-tanítás korlátait, esetlegesen a nem megfelelő tartalommal és módszertannal megvalósított órákat.

A témát nagyjából a hatvanas éveket követően kezdték el vizsgálni hazai és nemzetközi szinten is, ekkor még abból a szempontból, hogy a befektetett tőke (pl. létesítmény) miként befolyásolja az eredményességet. Az oktatás kontextusába emelve ez azt jelenti, hogy a tanulói eredményességet miként befolyásolja a felszereltség. Ez idő tájt nem találtak összefüggést a két változó, azaz az infrastrukturális és eszközellátottság, valamint a tanulói teljesítmény között. Azonban az, hogy önmagában ennek a tényezőnek nincs hatása, nem jelenti azt, hogy egy megfelelő pedagógiai-szakmai tartalommal megtöltött színtér ne lenne befolyással a tanulói teljesítményre. A McKinsey-jelentés (Barber és Mourshed, 2007) arról számol be, hogy az Amerikai Egyesült Államokban 1970–2005 között jelentősen nőtt az oktatásra fordított összeg, azaz az egy diákra jutó ráfordítás, de az oktatás minősége és a tanulók teljesítménye ettől nem nőtt. Az OECD-országok esetében 1970 és 1994 között, hasonlóan az USA-hoz, nagymértékben nőtt a ráfordítás az oktatásra, mégsem nőtt ilyen ütemben a tanulói teljesítmény.

Hazai kutatásokat áttekintve egy, az ezredfordulón végzett felmérésből kiderül, hogy a kutatásban részt vett iskolák esetében a fedett létesítmények kedvezőtlenebb képet mutatnak, mint a szabadtérek. Gergely (2000) kutatásában kiemelte, hogy az iskolák számához viszonyítva 1,5 sportpálya jutott egy iskolára, azonban ennek mérete és funkcionális minőségét, eloszlását nem elemezte, így a kedvezőnek tűnő szám nem biztos, hogy a gyakorlatban is kedvező képet mutat. Tanulmányában egy 1983-as felmérésre hivatkozva megállapította, hogy rendkívül nagy a különbség a testnevelés-oktatásra használt tornatermek darabszáma és a szabványos tornaterem darabszáma között. Az általános iskolák esetében az intézmények 48%-ában volt tornaterem, de csak 29%-ában volt ez szabványos, míg a középiskolák esetében 84%-ban volt tornaterem, de csak 44% volt ebből szabványos. Az adatokból is látszik, hogy az eredmények pozitív képet mutatnak, azonban a funkció szempontjából már nem biztos, hogy elegendőek. A testnevelés tartalmait, a tanítandó tananyagot tekintve szükségszerű, hogy olyan méretű, sportcélú létesítmények álljanak rendelkezésre, melyek támogatják az adott tananyag tanítását (pl. sportjátékok, atlétika).

A Magyar Testnevelő Tanárok Országos Egyesülete korábbi elnökének felméréséből kiderül, hogy az anyagi és a személyi feltételek szoros kölcsönhatásban vannak, és nagyban meghatározzák az oktatás minőségét (Istvánfi, 2010). Istvánfi (2010) szerint abban az időben az iskolák mindössze 20%-a rendelkezett az oktatáshoz szükséges méretű fedett tornateremmel. Kiemeli, hogy ezek a magas színvonalú oktatás feltételei.

Elbert (2010) doktori értekezésében az iskolai testnevelés helyzetét és szerepét vizsgálta a rendszerváltás utáni időszakban. A vizsgált mintában (5500 intézmény) 600 intézmény nem rendelkezett semmilyen sportolási célra alkalmas fedett létesítménnyel. Megállapította, hogy a létesítmények mellett az uszodák is hiányoznak az iskolai testnevelés

szinterei közül. A tornatermek arányát 84%-ra teszi, azonban megjegyzi, hogy ezek közül 449 olyan létesítmény, amely 9×18 m alapterületű, így csak korlátozottan tudja betölteni funkcióját. A szabadtéri sportpályák is 80% feletti (a saját és bérelt) országos lefedettséget mutattak, ami jónak mondható. A további létesítmények, pl. kondicionálóterem, tornaszoba már alacsonyabb, 30% körüli arányt képviselnek, míg az egyéb létesítmények még alacsonyabbat.

Atfógó kutatás valósult meg a témában 2013-ban, amikor a hazai köznevelési intézmények szinte mindegyikét megkeresték a mindennapos testnevelés bevezetése kapcsán a rendelkezésre álló infrastrukturális és eszközellátottsággal kapcsolatban. A kutatás eredményeiből kiderült, hogy az iskolák 33,2%-ában van 450–899 m² („A” tornaterem) területű tornaterem, ennél kevesebb iskola rendelkezett B (11,3%) és C (3,9%) típusú tornateremmel, amelyek 900–1349 m² területűek vagy 1350 m²-nél nagyobbak (Vass és mtsai, 2015). Elmondható, hogy testnevelés szertár az iskolák 89 százalékában volt, míg 11 százalékában nem. Az öltözőket illetően hasonló eredményeket kaptunk, vagyis a megkérdezett iskolák 89 százalékában található öltöző, és 11 százalékában nem. Külön testnevelőtanári szoba az intézmények 48 százalékában van, míg az iskolák 52 százalékában nincs (Vass és mtsai, 2015).

Fehérvári és Híves (2019) 2007 és 2017 között vizsgálta a tornatermek számának alakulását a KIR-STAT adatai alapján. Összegzésük alapján elmondható, hogy növekedett a tornatermek és tornaszobák száma a köznevelési intézményekben, amihez hozzájárult a Nemzeti Köznevelési Infrastruktúra Fejlesztési Programban is. Az általános iskolákban, a szakiskolákban, a gimnáziumokban növekedett a létesítmények száma, míg a szakközépiskolákban csökkent.

Kutatási kérdések, célkitűzések

A kutatás elsődleges kérdése az volt, hogy milyen infrastruktúra érhető el az iskolákban a mindennapos testnevelés megvalósításához. Kérdésként merült fel:

- milyen létesítmények állnak rendelkezésre az intézményekben a testnevelés tanítására, valamint hol valósulnak meg a testnevelés órák,
- ha nem áll rendelkezésre tornaterem, milyen létesítményekben és helyszínen oldják meg a tanórákat,
- milyen hatása van a mindennapos testnevelés bevezetésének a teremkapacitásra,
- milyen további létesítményre és eszközökre van szüksége az iskoláknak a testnevelés tanításához.

Feltételezzük, hogy a testnevelés órák lehetőség szerint a tornateremben valósulnak meg, azonban ennek hiányában elsősorban iskolai helyszíneket (pl. aula, folyosó, lépcsőház) alkalmaznak az iskolák a testnevelés óra megvalósítására.

Feltételezésünk szerint a megyeszékhelyeken és a nagyvárosokban jobb infrastrukturális lehetőségek vannak a testnevelés tanításához, ugyanakkor a mindennapos testnevelés bevezetésével járó óraszám-növekedéshez nem elegendők a rendelkezésre álló létesítmények.

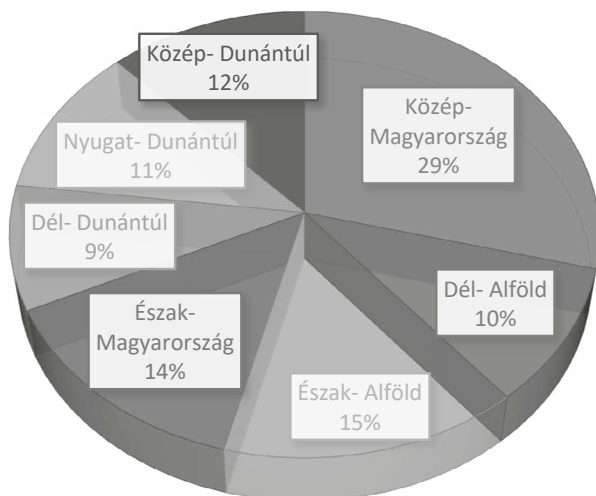
Feltételezésként fogalmazódott meg, hogy az iskolák bővítenék az intézmények rendelkezésre álló létesítményeinek számát, valamint további sportlétesítményekre lenne szükség a mindennapos testnevelés megvalósításához.

Célunk felmérni a testnevelés-tanításhoz az iskolák számára rendelkezésre álló intézményi létesítményeket, valamint azt, hogy az esetlegesen hiányzó létesítmények miként befolyásolják a testnevelés tanításának lehetőségeit. Cél meghatározni azt is, hogy az infrastrukturális feltételek milyen mértékben határozzák meg a testnevelés tanításának

lehetőségeit, valamint eredményeinkre építve ajánlások megfogalmazása az infrastruktúrával összefüggő kérdésekben.

Módszerek

Az infrastruktúrával¹ kapcsolatosan intézményvezetőket kérdeztünk reprezentatív² kutatás keretében. A kutatás alanyainak amiatt választottuk az intézményvezetőket, mert általános és átfogó képpel rendelkeznek az oktatásszervezés kapcsán az infrastrukturális lehetőségeket illetően. A kérdőívet az Oktatási Hivatal intézménylistája alapján küldtük meg a kutatás szempontjából releváns iskoláknak (alap- és középfokú köznevelési intézmények, 3071 iskola), melyből 1725 értékelhető érkezett vissza. A minta régiókénti bontását tekintve a legnagyobb arányban (29%) közép-magyarországi iskolákat találunk, majd 15%-os és 14%-os arányban észak-alföldi és észak-magyarországi iskolákat. Legkisebb arányban (9%) a dél-dunántúli iskolák jelennek meg.

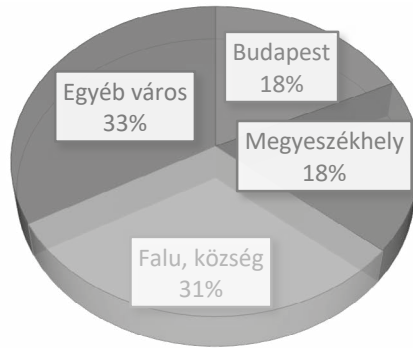

1. ábra. A felmérésben részt vevő intézmények földrajzi megoszlása (%)

A településtípus szerinti felosztást tekintve elmondható, hogy a budapesti iskolák a minta 18%-át képezik, a megyeszékhelyeken lévő iskolák szintén ugyanilyen (18%) arányban vannak jelen a mintában. Az egyéb város, illetve a falu, község kategóriák szintén egymáshoz közel azonos (33% és 31%) arányt képviselnek.

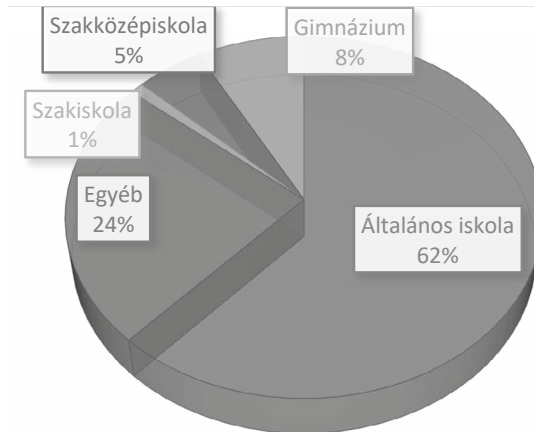
¹ Infrastruktúra alatt az intézményekben rendelkezésre álló fedett és szabadtéri létesítményeket értjük, melyek alkalmasak testnevelés óra megvalósítására.

² A reprezentativitás kialakítása az Oktatási Hivatal intézményi adatai alapján történt.

2. ábra. A minta településtípus szerinti megoszlása (%)

Az iskolatípusok rendkívül színes képet mutattak, emiatt öt csoportba osztottuk őket (3. ábra). A legnagyobb arányban általános iskolák (62%) vettek részt a felmérésben, míg a legkisebb arányban a szakiskolák jelentek meg (1%)³.

3. ábra. A minta iskolatípus szerinti megoszlása (%)

Az átlagos tanulólétszám a vizsgált iskolákban 392 fő volt. A mintában a legkisebb iskola 11 fős tanulói létszámmal bír, a legnagyobb intézmény 5585 fős létszámmal. Az iskolák a tanulói létszám alapján három egyenlő kategóriába lettek besorolva, amelyeknél a kis-méretű iskolák a 210 fő tanulói létszámot, a közepes iskolák a 463 fő alatti létszámot és a nagy iskolák az előlötti létszámot jelentik. További szempont volt, hogy az iskola sportiskola-e (a minta 7,1%-a sportiskola), illetve, hogy az intézményvezető hogyan ítéli meg az iskola infrastrukturális helyzetét a testnevelés tanítása szempontjából (jó, közepes, rossz). Fenntartás szempontjából a minta 78%-a állami (Klebelsberg Központ), 9%-a egyházi, 8%-a alapítványi és 5%-a egyéb fenntartású.

A kutatáshoz egy általunk fejlesztett kérdőívet alkalmaztunk, melyet online kérdőív formájában tölthettek ki a megkérdezettek. A kérdőív kérdései a rendelkezésre álló létesítményekre, az infrastrukturális felkészültségre, a mindennapos testnevelés megvalósíthatóságára, a testnevelés óra megtartásának körülményeire, a testnevelés óra tornatermen

³ Az összehasonlíthatóság végett az intézménytípusok korábbi elnevezését használjuk

kívüli helyszíneire, valamint az esetlegesen megjelenő igényekre tértek ki. Összesen 47 kérdés mentén zajlott a felmérés, mely jellemzően zárt kérdésekből állt a kutatási területeknek megfelelően. Nyílt kérdést abban az esetben használtunk, ha az intézményvezető szerette volna kiegészíteni az adott kérdésre adott válaszát, illetve a kérdőív végén is volt lehetősége általánosan visszajelezni. A zárt végű kérdések esetében 1-től 5-ig terjedő Likert-skálán kellett értékelniük a válaszadóknak az adott kérdéssel való egyetértés szintjét, vagy a válaszkategóriákból választhattak. Az 5-ös érték jelentette a kérdéssel való teljes egyetértést, míg az 1-es érték az egyet nem értést.

A minta általános jellemzésére és egyes jellemzőinek meghatározására leíró statisztikai eljárásokat alkalmaztunk, míg a minta elemzéséhez paraméteres és nem paraméteres eljárásokat az adatok típusától és értékkészletétől függően (varianciaanalízis, 2 mintás T próba, Chi² próba) (Nahalka, 2004). A statisztikai elemzések során az összehasonlítás alapja az iskola tanulói létszáma, a település szerinti jellege, sporttagozat léte, illetve a fenntartó szerinti besorolás volt. A statisztikai vizsgálatokat az SPSS 21.0 program segítségével végeztük el, szignifikanciaszintnek a társadalomtudományi kutatásokban alkalmazott hibahatárt ($p < 0,05$) vettük alapul (Babbie, 2003).

Az infrastruktúra megítélését befolyásoló tényezőket regressziós modell felállításával vizsgáltuk. A modellbe minden minőségre vonatkozó (független) változót belefoglaltuk, melyek a mindennapos testneveléshez szükséges infrastruktúra megítélésében (függő változó) szerepet játszhatnak. Regressziós eljárással lépésről lépésre (parciális F-próba stepwise módszerrel) választottuk ki a leginkább megfelelően illeszkedő modellt (Ketskemény és Izsó, 2005).

Eredmények

A megkérdezett iskolákban legnagyobb arányban (33,2%) a féltornaterem áll rendelkezésre, míg legkisebb arányban a Tornaterem C típus (3,9%), alacsony arányban (3,4%) található tanuszoda/uszoda, illetve fedett futófolyosó is (1,8%).

1. táblázat. A rendelkezésre álló létesítmények eloszlása

Helyszín	Van (%)	Nincs (%)	Összesen (100%)
Féltornaterem (225–449 m ²)	33	67	100
Tornaterem A (450–899 m ²)	33,2	66,8	100
Tornaterem B (900–1349 m ²)	11,3	88,7	100
Tornaterem C (1350- m ²)	3,9	96,1	100
Gyógytestnevelési/Erőnléti terem	12,1	87,9	100
Csak testnevelés órára használt terem	26,9	73,1	100
Tanuszoda/Uszoda	3,4	96,6	100
Fedett futófolyosó	1,8	98,2	100
Nem szabványos tornaterem	22	78	100

A létesítményekkel kapcsolatos visszajelzések alapján a rendelkezésre álló helyszínek számából kiszámoltuk, hogy hány helyszín áll rendelkezésre iskolánként (2. táblázat).

2. táblázat. A létesítmények átlagos darabszáma

Helyszín	Átlag (db/iskola)
Féltornaterem (225–449 m ²)	0,38
Tornaterem A (450–899 m ²)	0,36
Tornaterem B (900–1349 m ²)	0,12
Tornaterem C (1350– m ²)	0,04
Gyógytestnevelési/Erőnléti terem	0,14
Csak testnevelés órára használt terem	0,31
Tanuszoda/Uszoda	0,04
Fedett futófolyosó	0,03
Nem szabványos tornaterem	0,25

Az infrastrukturális helyzettel összefüggő kérdések elemzésekor varianciaanalízissel vizsgáltuk, hogy régióként van-e eltérés az iskolákban rendelkezésre álló helyszínek darabszáma között. Az eredmények alapján elmondható, hogy nincs statisztikailag kimutatható különbség az iskolák között ebben a tekintetben. A legmagasabb arányt a féltornaterem képviseli, mely 0,38 db/iskola arányban jelenik meg, illetve az A típusú tornaterem is hasonló értéket (0,36) mutat, azonban egyéb változók mentén – pl. fenntartó, helyiség, infrastrukturális helyzet – találtunk szignifikáns különbséget (3. táblázat).

3. táblázat. A testnevelés helyszínei

Helyszín	Átlag (db/iskola)	Szignifikánsan alacsonyabb érték	Szignifikánsan magasabb érték
Féltornaterem	0,38	Alapítványi (0,26) Egyéb (0,26)	Egyházi (0,48)
		Falu, község (0,28)	Egyéb város (0,49)
			Van sporttagozat (0,5)
Tornaterem A	0,36	Alapítványi (0,14) Egyéb (0,05)	Állami (0,41)
		Falu, község (0,3)	Megyeszékhely (0,42) Egyéb város (0,41)
			Van sporttagozat (0,57)
		Rossz infrastruktúra (0,28)	Közepes infrastruktúra (0,44) Jó infrastruktúra (0,47)
Tornaterem B	0,12	Alapítványi (0,00) Egyéb (0,02)	
		Budapest (0,09) Falu, község (0,09)	Egyéb város (0,16)
			Van sporttagozat (0,23)
		Rossz infrastruktúra (0,06)	Jó infrastruktúra (0,21)
Tornaterem C	0,04		Van sporttagozat (0,08)
		Rossz infrastruktúra (0,01)	Jó infrastruktúra (0,1)

Helyszín	Átlag (db/iskola)	Szignifikánsan alacsonyabb érték	Szignifikánsan magasabb érték
Gyógytestnevelési/erőnléti terem	0,14	Falu, község (0,03)	Megyeszékhely (0,21)
		Általános iskola (0,08) Szakiskola (0,06)	Gimnázium (0,28)
			Jó infrastruktúra (0,18)
Csak testnevelés órákra használt terem	0,31	Egyéb iskola (0,14)	Egyházi (0,41)
		Falu, község (0,2)	Egyéb város (0,36)
		Általános iskola (0,27)	Gimnázium (0,37) Egyéb iskola (0,38)
			Van sporttagozat (0,37)
		Rossz infrastruktúra (0,22)	Jó infrastruktúra (0,35)

Az eredményekből látható, hogy ott, ahol van sporttagozat, szignifikánsan magasabb az A típusú tornaterem száma, illetve ez az érték szignifikánsan alacsonyabb a falvakban és a községekben. C típusú tornaterem igen alacsony számban van jelen, azonban a jó infrastruktúrával rendelkező intézményekben és a sporttagozattal rendelkező iskolákban szignifikánsan magasabb ez az érték.

A hiányzó létesítmény pótlásának lehetőségei

A testnevelés óra jellemzően – és a bevett gyakorlat szerint is – a tornateremben, sportlétesítményben valósul meg. A felmérésünk körbejárta azt is, hogy helyiség- és létesítményhiány esetében hol valósulnak meg a testnevelésórák.

A vizsgálat során elég magas, 1/3-os arányban (33,4%; 576 iskola) azt jelezték vissza, hogy nem küzdenek létesítményhiánnyal. Ahol van létesítményhiány, ott leginkább a folyosót részesítik előnyben a testnevelés óra tartásánál, melyet a megkérdezett iskolák 21,8%-a használ. Összességében az iskolák 32,9%-a használ egyéb (a kategóriákban nem szereplő) helyszínt. Az eredetileg teljesen más funkcióval bíró ebédlő is megjelenik 0,8%-os arányban, illetve az öltöző is 0,7%-os arányban. Mindkét helyszínről elmondható, hogy csak nagyon korlátozottan alkalmas testnevelés óra megvalósítására.

A 4. táblázatban jelöltük, melyek az iskolák elsősorban nem oktatási célú helyiségei, amelyek megjelennek a testnevelés órák helyszínei között, illetve hol tapasztalható szignifikáns különbség.

4. táblázat. A testnevelésórák helyszíne fedett sportlétesítmény hiányában

Helyszín	Az iskolák aránya (%)	Szignifikánsan alacsonyabb arány (%)	Szignifikánsan magasabb arány (%)
Folyosó	21,8	Alapítványi (14,5) Egyéb (11)	Állami (23,5)
		Falu, község (15,3)	Megyeszékhely (27,2)
		Általános iskola (20)	Egyéb iskola (27)
		Kis iskola (13,3)	Nagy iskola (30,8)
		Nincs sporttagozat (21,1)	Van sporttagozat (31,1)
		Jó infrastruktúra (9,4)	Rossz infrastruktúra (28,6)
Aula	17,8	Falu, község (11,6)	Megyeszékhely (22,1)
			Egyéb iskola (21,3)
		Kis iskola (12)	Nagy iskola (24,4)
		Nincs sporttagozat (16,8)	Van sporttagozat (30,3)
		Rossz infra. (12,8)	Jó infrastruktúra (19,9)
Osztályterem	17,2	Nyugat-Dunántúl (11) Dél-Dunántúl (11,3)	
		Gimnázium (9) Szakközépiskola (4,2) Egyéb iskola (13)	Általános iskola (20,8)
		Nagy iskola (14,1)	Közepes iskola (20,1)
		Van sporttagozat (7,4)	Nincs sporttagozat (17,9)
		Közepes infra. (13,7) Jó infrastruktúra (8,7)	Rossz infrastruktúra (22,8)
Tanterem	15,7		Észak-Magyarország (20,2) Közép-Magyarország (19,3)
		Szakközépiskola (6,3)	Általános iskola (17,6)
			Közepes iskola (19,6)
		Jó infrastruktúra (6,4)	Rossz infrastruktúra (20,6)
Lépcsőház	13,9	Észak-Magyarország (8,1) Közép-Dunántúl (7)	Közép-Magyarország (21,8)
		Egyéb iskola (4,4)	
		Falu, község (5,2)	Budapest (23,9)
		Általános iskola (11,2)	Szakközépiskola (28,4)
		Kis iskola (4,9)	Nagy iskola (22,2)
		Rossz infrastruktúra (5,9)	Jó infrastruktúra (17,9)
Zsibongó	6,5		Dél-Dunántúl (13,3)
			Általános iskola (7,5)
		Kis iskola (2,8)	Nagy iskola (9,5)
		Nincs sporttagozat (6,1)	Van sporttagozat (12,2)
		Jó infrastruktúra (4,1)	

Helyszín	Az iskolák aránya (%)	Szignifikánsan alacsonyabb arány (%)	Szignifikánsan magasabb arány (%)
Díszterem	1,5	Észak-Alföld (0)	Közép-Magyarország (2,6)
		Falu, község (0,2)	Budapest (2,2)
		Általános iskola (0,7)	Gimnázium (3,8) Szakközépiskola (5,3)
		Kis iskola (0,3)	Nagy iskola (2,6)
Ebédülő	0,8		
Öltöző	0,7	Kis iskola (0)	Nagy iskola (1,5)
Egyéb	32,9	Közép-Dunántúl (22,9) Dél-Dunántúl (22,7)	Közép-Magyarország (44,1)
		Állami (30,9)	Alapítványi (41,3) Egyéb iskola (47,8)
		Falu, község (23,6)	Budapest (45,8)
		Általános iskola (27,9)	Egyéb iskola (44)
		Nagy iskola (14,9)	Közepes iskola (40,1)

A helyiséghiány miatt alkalmazott egyéb helyszínek tekintetében az átlagosnál rosszabb a helyzet a megyeszékhelyeken és a nagy iskolákban, itt mind a folyosót, mind az aulát nagyobb arányban vonják be az oktatásba, mint a kisebb településen lévő iskolák esetében. Érdekes adat, hogy ahol van sporttagozat, ott szignifikánsan magasabb arányban alkalmazzák a folyosót, az aulát vagy épp a zsbongót a testnevelés órák megvalósítására.

Az iskola tanulói létszáma és a testnevelés óra helyszíne értelemszerű összefüggést mutat, ugyanis a kis létszámú iskolák kevésbé vannak ráutalva arra, hogy tornatermen kívüli helyszíneken tartásuk meg a testnevelés órákat, azaz szignifikánsan alacsonyabb arányban alkalmazzák a folyosót, az aulát vagy épp az osztálytermet a testnevelés órák megvalósítására.

Az alapfokú oktatási intézményekben (általános iskola) szignifikánsan kisebb arányban használják a lépcsőházat és a dísztermet, valamint a folyosót a testnevelés órák megtartására, ugyanakkor az osztálytermet szignifikánsan magasabb arányban használják erre a célra.

A kisebb településeken, azaz a falvakban és községekben a teremhiány miatti egyéb helyszíneket kevesebb iskola használja. Az átlagosnál nagyobb arány jellemző Budapestre és a megyeszékhelyekre is az egyéb, fel nem sorolt helyszínek használatának

---

A kisebb településeken, azaz a falvakban és községekben a teremhiány miatti egyéb helyszíneket kevesebb iskola használja. Az átlagosnál nagyobb arány jellemző Budapestre és a megyeszékhelyekre is az egyéb, fel nem sorolt helyszínek használatának esetében. Lényeges a különbség az egyes alternatív helyszínek esetében, pl. a lépcsőházakat falvakban és községekben nagyon alacsony arányban használják, átlagosan 5,2%-a az iskoláknak, míg a fővárosban ez az arány lényegesen magasabb, itt az iskolák 23,9%-a kényszerül a lépcsőházban is testnevelés órát tartani.

---

esetében. Lényeges a különbség az egyes alternatív helyszínek esetében, pl. a lépcsőházakat falvakban és községekben nagyon alacsony arányban használják, átlagosan 5,2%-a az iskoláknak, míg a fővárosban ez az arány lényegesen magasabb, itt az iskolák 23,9%-a kényszerül a lépcsőházban is testnevelés órát tartani. Az állami fenntartású iskolákban szignifikánsan alacsonyabb arányban használnak „egyéb” (a listában nem szereplő) helyszíneket a felsoroltakon kívül a testnevelés órák megtartására, míg alapítványi és egyéb fenntartású iskolákban szignifikánsan magasabb arányban jelenik meg ezek használata.

A rendelkezésre álló infrastruktúra szempontjából a jó infrastruktúrájú iskolák szignifikánsan alacsonyabb arányban használják a felsorolt helyszíneket, azaz jellemzően a tornateremben tartják a testnevelésórákat. A rossz infrastruktúrájú iskolák esetében azonban szignifikánsan magasabb arányban (kivéve lépcsőház) jelenik meg a tornatermen kívüli helyszínek használata. A megkérdezettek 1/3-a (32,9%) jelölt meg egyéb helyszínt is a testnevelés órák megtartására a külön megnevezettekén kívül. Épületen belül olyan helyszíneket említettek, mint pl. alagsor, padlás, pince, galéria, játszótér, sportsátor, könyvtár stb.

A sporttagozatos iskolákban szignifikánsan alacsonyabb arányban szükséges az osztályterem használata a testnevelés órák megtartásához, ahol nincs sporttagozat, ott szignifikánsan magasabb arányban jelennek meg a tornatermen kívüli helyszínek.

A többi helyszínrre éppen fordítva igaz az előző megállapítás: ahol van sporttagozat, ott szignifikánsan magasabb arányban használják az adott helyszínt (folyosó, aula, zsbongó).

Bár a vizsgálat ezen része elsősorban az épületen belüli helyszínekre vonatkozott, mégis számos válasz született intézményen kívüli helyszínekre, valamint az intézményhez kapcsolódó külső (szabadtéri) helyszínekre is. Az intézményvezetők az alábbi intézményhez kapcsolódó külső helyszíneket jelölték még meg a testnevelés órák helyszínéül: sportpálya, füves udvar, sportudvar, belső udvar, bitumenes pálya.

Intézményen kívüli helyszínek, melyeket az intézményvezetők felsoroltak: másik iskola terme, diákotthon közösségi terme, tornacsarnok, önkormányzat terme, faluház, városi sportcsarnok, gyülekezeti ház, korcsolyapálya, uszoda, kultúrház, park, közterület, patakpart, folyópart.

A téli időszak a testnevelés tanítása során talán a legfrekvenciáltabb időszak a létesítményszükséglet szempontjából. Az időjárás korlátozhatja az épületen kívüli helyszínek használhatóságát, kivéve, ha azok alkalmasak téli sportok üzésére (pl. jégpálya készítése az udvaron). A téli időszakban a testnevelés órák 13,72%-át tartják átlagosan szabadtéren az egyéb időszakokban tapasztalt 30%-os arányhoz képest. Az adatok alapján elmondható, hogy a téli időszakban jelentősen csökken a szabadtéri helyszínek használata.

A tornaterem-méret vizsgálatánál előforduló egyéb szempontokat jelen terület vizsgálatakor is alkalmaztuk. A vizsgálati szempontok során bemutatott adatok statisztikailag is kimutatható különbségeket hoztak az alminták esetében.

- Fenntartó típusa alapján: a téli időszakban a tornatermen kívül megtartott testnevelés órák aránya az állami iskolákban szignifikánsan alacsonyabb (12,3%), és szignifikánsan magasabb az egyéb iskolákban (27,1%).
- Iskolatípus szerint: a szakiskolákban (20,34%) és az egyéb iskolákban (19,1%) szignifikánsan magasabb a téli időszakban a tornatermen kívül megtartott testnevelés órák aránya, mint az általános iskolákban (11,73%) és a szakközépiskolákban (10,43%), ahol szignifikánsan alacsonyabb ez az arány.
- Régiók mentén: szignifikánsan alacsonyabb a téli időszakban a tornatermen kívül megtartott testnevelés órák aránya a Dél-Alföldön (10,9%), a Közép-Dunántúlon (10,9%), illetve a Dél-Dunántúlon (10,1%), és szignifikánsan magasabb Közép-Magyarországon (18,12%).
- Településtípus szerint: a tornatermen kívül megtartott testnevelés órák aránya a falvakban, községekben (10,53%) statisztikailag is kimutatható módon alacsonyabb, ugyanakkor szignifikánsan magasabb Budapesten (18,37%).

- Iskolaméret alapján: a kis iskolákban szignifikánsan alacsonyabb a téli időszakban a tornatermen kívül megtartott testnevelés órák aránya (11,34%), de a közepes iskolákban szignifikánsan magasabb (15,5%) ez az arány.
- Infrastruktúra szerint: a jó infrastruktúrájú iskolákban a téli időszakban kevésbé használják a tornatermen kívüli lehetőségeket (4,1%), de a rossz infrastruktúrájú iskolákban rákényszerülnek erre, így szignifikánsan magasabb a tornatermen kívüli lehetőségek kihasználási aránya (19,69%).

Az iskolák visszajelzése alapján elmondható, hogy az iskolák 47,3%-a télen nem tart testnevelés órát kültéri helyszínen. Érdemes megemlíteni, hogy az iskolák 2,5%-a jelezte, hogy a téli időszakban is csak tornatermen kívül tud testnevelésórát tartani. Ez azt jelenti, hogy ezen iskolák az összes testnevelés órát (100%) tornatermen kívül tartják meg.

Az 5. táblázat adatai alapján látható, hogy a legtöbb iskola a megjelölhető helyszínek közül a folyosót (15,79%), az osztálytermet (14,86%), az aulát (13,73%) és a tantermet (13,22%) használja a téli időszakban (is) a tornatermen kívül megtartott testnevelés órák helyszíneként. Ezek a helyszínek voltak a leginkább igénybe véve a téli időszakon kívül is.

Az „egyéb helyszínek”, azaz a listában fel nem soroltak a nem téli időszakhoz hasonlóan itt is magas arányban, 28,29%-ban jelentek meg.

5. táblázat. A tornatermen kívül megtartott testnevelés órák helyszínei és az ott megtartott testnevelésórák aránya (téli időszak)

Helyszín	Átlag (%)	Szignifikánsan alacsonyabb arány (%)	Szignifikánsan magasabb arány (%)
Folyosó	15,79	Észak-Alföld (12,87)	Dél-Dunántúl (24,54)
		Egyéb iskola (6,04)	Állami iskola (17,35)
		Általános iskola (13,71)	Szakközépiskola (22,54) Szakiskola (23,90)
			Van sporttagozat (22,09)
		Kis iskola (13,16)	Nagy iskola (19,18)
Osztályterem	14,86	Megyeszékhely (8,75)	Falu, község (20,43)
		Szakközépiskola (3,70) Egyéb iskola (8,43)	Általános iskola (19,48)
		Nagy iskola (9,31)	Kis iskola (20,15)
		Van sporttagozat (4,03)	
			Rossz infrastruktúra (16,54)
Aula	13,73	Alapítványi iskola (3,17) Egyéb iskola (4,87)	Állami iskola (16,11)
		Kis iskola (9,84)	Nagy iskola (16,38)
		Rossz infrastruktúra (12,48)	Jó infrastruktúra (19,83)
			Van sporttagozat (26,01)
Tanterem	13,22	Közép-Dunántúl (7,74) Dél-Dunántúl (7,93)	Észak-Magyarország (19,93)
		Állami (11,91)	Alapítványi iskola (23,38)
		Gimnázium (5,87)	Szakiskola (17,17)
		Van sporttagozat (6,90)	
		Nagy iskola (9,30)	Közepes iskola (16,31)

Helyszín	Átlag (%)	Szignifikánsan alacsonyabb arány (%)	Szignifikánsan magasabb arány (%)
Ebédlő	0,41		
Öltöző	0,64	Általános iskola (0,16) Szakiskola (0)	Gimnázium (1,79)
Lépcsőház	7,15	Falu, község (2,71)	Budapest (8,50) Megyeszékhely (10,20) Egyéb város (7,72)
		Általános iskola (4,94)	Gimnázium (13,72) Szakközépiskola (17,76)
		Kis iskola (2,42)	Nagy iskola (11,43)
		Jó infrastruktúra (4,15)	Rossz infrastruktúra (8,24)
Zsibongó	4,57	Alapítványi (1,41)	Egyéb iskola (8,68)
			Általános iskola (6,06)
Díszterem	1,40	Szakiskola (0) Gimnázium (0,45)	Szakközépiskola (7,03)
Egyéb	28,29	Állami (25,4)	Alapítványi (39,15) Egyéb iskola (45,77)
			Gimnázium (39,28)
		Rossz infrastruktúra (26,22)	Közepes infrastruktúra (34,29)

A nem tornatermi helyszíneken megtartott testnevelés órák esetében szignifikáns különbség mutatkozik a fenntartó szerint. Az alapítványok által fenntartott iskolák szignifikánsan kisebb arányban tartanak testnevelés órát a téli időszakban az aulában és a zsibongóban, és szignifikánsan magasabb arányban tanteremben és egyéb helyszíneken.

Az általános iskolák gyakrabban használják az osztálytermet és a zsibongót, illetve a kis iskolákban szignifikánsan kisebb arányban tartanak órát a lépcsőházban, az aulában és a folyosón, míg a nagy iskolákban szignifikánsan magasabb ez az arány. A tanteremben való órátartás a téli időszakban a nagy iskolákra szignifikánsan kisebb arányban jellemző, míg a közepes iskolákra szignifikánsan nagyobb arányban. Emellett a kis iskolák gyakrabban használják az osztálytermetet, ami a nagy iskolákra kevésbé jellemző.

A Klebelsberg Központ által fenntartott iskolák nagyobb arányban tartanak órát a folyosón és az aulában, és ritkábban a tanteremben. Ez szignifikánsan is kimutatható különbség. Az általános iskolákban szignifikánsan kisebb arányban tartanak télen testnevelésórát a lépcsőházban és az öltözőben, valamint a folyosón, a gimnáziumokban szignifikánsan nagyobb arányban tartanak órát ezeken a helyszíneken.

A mindennapos testnevelés hatása a teremkapacitásra

Az iskola lehetőségeit figyelembe véve kitértünk arra is, hogy az iskolák átlagosan hány testnevelés órát tudnak tartani egyidejűleg, párhuzamosan. A válaszok alapján 2,66 óra megtartására van lehetőség párhuzamosan az iskolákban. Az iskolatípus és -méret szerint szignifikáns különbségeket találtunk az átlagtól való eltérés alapján, melyet a 6. táblázat mutat be.

6. táblázat. Az 1 tanóra alatt lebonyolítható testnevelés órák számának átlaga és a szignifikáns eltérések

Az egy tanóra alatt lebonyolítható testnevelés órák számának átlaga	Szignifikánsan alacsonyabb átlagos óraszám	Szignifikánsan magasabb átlagos óraszám
2,66	Egyéb iskola (1,33)	Állami iskola (2,89)
	Kis iskola (1,67)	Nagy iskola (4,09)
		Van sporttagozat (4,45)

Szignifikánsan magasabb ez az arány a nagy iskolákban, valamint a sporttagozatos iskolákban, ahol egyidejűleg több mint négy órát tudnak megtartani. Érdeemes megemlíteni, hogy a kis iskolákban ez a szám jóval két óra alatt van.

A párhuzamosan tartott testnevelés órák száma mellett kérdésként merült fel, hogy a mindennapos testnevelés bevezetése kapcsán megjelenő teremkapacitási igénynövekedés miként befolyásolta a tanórák megtartásának lehetőségét, valamint, hogy a délelőtti kötelező tanítási időszak alatt megvalósíthatók-e a testnevelés órák. A megnövekedett óraszámok kapcsán az intézményvezetők 63%-a válaszolta, hogy megoldható a testnevelés órák megtartása a megnövekedett óraszám ellenére is. Az iskola méretétől, valamint az iskola típusától függően itt is találtunk szignifikánsan különböző válaszokat (7. táblázat).

7. táblázat. Azon iskolák aránya, amelyek el tudták látni teremkapacitás szempontjából a mindennapos testnevelés megnövekedett óraigényét

El tudták látni a megnövekedett óraigényt (%)	Szignifikánsan alacsonyabb arány (%)	Szignifikánsan magasabb arány (%)
63	Közép-Magyarország (56,1)	Észak-Magyarország (69,6) Nyugat-Dunántúl (71,1) Dél-Dunántúl (72)
	Egyházi iskola (52,4) Alapítványi iskola (42,4) Egyéb iskola (52,2)	Állami iskola (67)
	Budapest (52,9) Megyeszékhely (57,4) Egyéb város (59)	Falu, község (76,3)
	Gimnázium (44,3) Szakközépiskola (50,5) Egyéb iskola (52,8)	Általános iskola (70,2)
	Nagy iskola (53,2)	Kis iskola (73,2)
	Rossz infrastruktúra (44,3)	Közepes infrastruktúra (73,2) Jó infrastruktúra (92,4)

Szignifikánsan jobb a helyzet az Észak-magyarországi (69,6), a Nyugat-dunántúli (71,1) és a Dél-dunántúli (72) régióban, mint a Közép-magyarországi régióban. Itt a testnevelés órák megtartása az átlagnál nehezebben valósítható meg a teremkapacitás függvényében. Az állami fenntartású iskolákban szignifikánsan jobb a helyzet. A településtípus vizsgálatakor látható, hogy a kisebb településeken, azaz a falvakban és a községekben jobb a helyzet, mint a városokban, megyeszékhelyen vagy a fővárosban. Az iskolatípus

esetében az általános iskolák vannak jobb, míg a többi iskolatípus rosszabb helyzetben. Az eredmények természetesen támasztják alá, hogy a közepes (73,2) és a jó (92,4) infrastruktúrával rendelkező iskoláknak szignifikánsan jobb a helyzetük, és zökkenőmentesebben tudják megvalósítani a mindennapos testnevelést.

A mindennapos testnevelés és a testnevelés órák színvonala

A testnevelés tanítása – ahogy korábban jeleztük – eszköz- és létesítményigényes, azonban maga a pedagógus, a módszertani felkészültsége és tanórai tevékenysége is kiemelkedően fontos. Az intézményvezetők körében felmértük a tanítók és tanárok szakmai felkészültségének megítélését is, valamint azt, hogy tanulói oldalról a különböző háttértényezők miként befolyásolhatják az eredményes és hatékony tanítást. Az igazgatók ötfokú Likert-skála segítségével értékelték az adott állításokat, melyek a testnevelés órák színvonalához és az ezzel összefüggő háttértényezőkhöz kapcsolódtak.

Az eredmények azt mutatják, hogy jelentősen, átlagosan 4,25-os értékkel értenek egyet azzal, hogy az oktatás színvonalát jelentősen befolyásolja az iskola infrastrukturális háttere (8. táblázat). A kistelepülések iskoláiban, a falvakban és a községekben (4,16), illetve az alapítványi iskolákban (4,03) szignifikánsan alacsonyabb értéket kaptunk, míg a megyeszékhelyen (4,36) jelentősebbnek vélték a megkérdezettek az infrastrukturális hátteret.

Kapcsolódó adat, hogy a meglévő létesítményeket kevésbé érzik megfelelőnek (átlag: 2,54) a megkérdezettek, főleg a mindennapos testnevelés bevezetésével megjelenő teremigény-többlet függvényében. A létesítményi hátteret a Közép-magyarországi régió iskolái érzik a legkevésbé megfelelőnek (2,34), és szignifikánsan megfelelőbbnek érzik a dél-dunántúli iskolák (2,88) megkérdezett intézményvezetői. A létesítményi hátteret az alapítványi (2,13), az egyéb fenntartású (2,23) és az egyházi (2,3) iskolák vezetői érzik szignifikánsan kevésbé megfelelőnek, és az átlagnál szignifikánsan jobbnak az állami iskolák (2,64) vezetői. A korábbi adatot, amely alapján a fővárosi igazgatók szerint alacsony a testnevelés órákhoz rendelkezésre álló tornatermek száma, megerősíti azon visszajelzés is, hogy szignifikánsan kevésbé érzik megfelelőnek a létesítményi hátteret a budapesti (2,32) igazgatók.

Az iskolatípus szerinti vizsgálat során az adatok azt mutatják, hogy a gimnáziumok (2,16) vezetői szignifikánsan kevésbé érzik megfelelőnek a létesítményi hátteret, és az átlagnál szignifikánsan megfelelőbbnek érzik mindezt az általános iskolák (2,74) igazgatói. A gimnáziumok vezetőihez hasonlóan szignifikánsan kevésbé érzik megfelelőnek a létesítményi hátteret a nagy iskolák (2,41), és az átlagnál szignifikánsan megfelelőbbnek érzik a kis iskolák (2,74).

8. táblázat. A mindennapos testneveléssel kapcsolatos állítások értékelései

Állítások	Átlag	Szignifikánsan alacsonyabb egyetértés	Szignifikánsan magasabb egyetértés
A mindennapos testnevelés oktatásának színvonalát jelentősen befolyásolja az intézményünk infrastrukturális háttere.	4,25	Alapítványi iskola (4,03)	Egyéb iskola (4,36)
		Falu, község (4,16)	Megyeszékhely (4,32)
Intézményünkben a mindennapos testnevelés oktatásához szükséges infrastrukturális (létesítményi) háttér megfelelő.	2,54	Közép-Magyarország (2,34)	Dél-Dunántúl (2,88)
		Alapítványi iskola (2,13) Egyéb iskola (2,23) Egyházi iskola (2,3)	Állami iskola (2,64)
		Budapest (2,32)	Falu, község (2,83)
		Gimnázium (2,16)	Általános iskola (2,74)
		Nagy iskola (2,41)	Kis iskola (2,74)
			Van sporttagozat (2,86)
A mindennapos testnevelés oktatásának színvonalát jelentősen befolyásolja a pedagógusok szakmai felkészültsége.	4,27	Egyéb iskola (3,67) Alapítványi iskola (3,7)	Állami iskola (4,36)
		Budapest (4,12)	Falu, község (4,34)
		Szakiskola (3,9)	Általános iskola (4,34)
		Kis iskola (4,16)	Közepes iskola (4,4)
Intézményünkben elégedett vagyok a testnevelés oktatását végző pedagógusok szakmai felkészültségével.	4,43	Észak-Magyarország (4,32)	Közép-Dunántúl (4,49) Közép-Magyarország (4,51)
		Egyéb iskola (4,27)	Alapítványi iskola (4,56)
		Falu, község (4,33)	Budapest (4,55)
		Szakiskola (4,26)	Gimnázium (4,6)
A testnevelés oktatásának színvonalát a szakemberek bérezése jelentősen befolyásolja.	3,09	Alapítványi iskola (2,81)	Egyéb iskola (3,26)
		Falu, község (3,01)	Budapest (3,23)
		Szakiskola (2,72)	Gimnázium (3,38)
		Kis iskola (3,02)	Nagy iskola (3,22)
A testnevelés oktatásának színvonalát jelentősen befolyásolja a tanulóink szociokulturális háttere.	3,45	Dél-Alföld (3,32)	Észak-Alföld (3,59)
		Gimnázium (3)	Szakiskola (3,94)

A testnevelés órát tartó pedagógusok – mint az oktatás kulcsszereplői – szakmai felkészültségének fontosságát megerősítették az intézményvezetők: átlagosan 4,27-ra értékelték ennek fontosságát az ötfokú skálán. Szignifikánsan alacsonyabbnak értékelték ennek jelentőségét a budapesti iskolákban (4,12), a szakiskolákban (3,9) és a kis iskolákban (4,16), ugyanakkor szignifikánsan jelentősebbnek az állami fenntartású iskolákban (4,36) és a kistéleplések iskoláiban (falu, község) (4,34).

A szakmai felkészültségen túl az is értékelési szempont volt, hogy mennyire elégedett az intézményvezető a testnevelést tartó pedagógusok szakmai felkészültségével.

Az átlagos érték ebben a kérdésben is 4 feletti volt (4,43), azaz jónak mondható. Szignifikánsan alacsonyabb értéket kaptunk az Észak-magyarországi régióban lévő intézmények vezetőitől (4,32), azonban a Közép-Dunántúl (4,49) és a Közép-Magyarország régióban (4,51) szignifikánsan elégedettebbek a vezetők, hasonlóképpen a fővárosi iskolákban (4,55) és a gimnáziumokban is (4,66).

*A testnevelés tanításához szükséges infrastruktúrával
kapcsolatban megjelenő igények*

Az eredmények elemzése során felszínre került, hogy a testnevelés tanításához kapcsolódóan további létesítményekre és eszközökre is szükség lehet, így a vizsgálat abba az irányba is kitért, hogy melyek azok az infrastruktúrával összefüggő tényezők, melyek fejlesztése javasolt.

Az infrastrukturális jellegű beruházások esetében a tornaterem felújítása és/vagy építése bizonyult a felsorolt tényezők közül a legfontosabbnak, az első helyre tette ezt a fontossági sorrendben a válaszadók 64 százaléka. A második, harmadik stb. helyeken ez az arány lényegesen alacsonyabb volt, így megállapítható, hogy a fejlesztések tekintetében ez a legfontosabb terület. A következő fejlesztendő terület (Iskolai sportudvar felújítás, építés) is csak 18%-os arányban került az első helyre, illetve ha az első két helyet összeadjuk, akkor is csak 53%-ban jelenik meg a fontossági sorrend első-második helyén (9. táblázat).

9. táblázat. A mindennapos testneveléssel kapcsolatos állítások értékelései

Lehetséges változtatás	Említések százalékban					N = 1725
	1. helyen	2. helyen	3. helyen	4. helyen	5. helyen	
Infrastrukturális beruházás Tornaterem felújítás, építés	64	13	7	7	9	100%
Infrastrukturális beruházás Iskolai sportudvar felújítás, építés	18	35	25	16	6	100%
Infrastrukturális beruházás Öltöző, szertár, testnevelő tanári felújítás, építés	5	26	29	27	13	100%
Eszközellátottság bővítése Labdák, számolyok stb.	10	20	30	33	7	100%
Eszközellátottság bővítése IT-eszközök	2	6	10	18	64	100%

A még ebbe a kategóriába sorolt öltöző/szertár/testnevelőtanári szoba felújítása vagy építésének jelentősége háttérbe szorul, hiszen első helyen a megkérdezettek 5%-a jelölte meg ezt, illetve a második-harmadik-negyedik helyen szereplő arányok is 26–29% között mozognak.

Az eszközellátottsággal, illetve annak bővítési lehetőségeivel kapcsolatban a visszajelzések arányából az tűnik ki, hogy ezt is kevésbé fontos tényezőnek gondolják az intézményvezetők. Az első helyen 10%-os arányban jelent meg a testnevelés tanításához szükséges eszközök és 2%-os arányban az IKT-eszközök fejlesztése. A harmadik és negyedik helyen való fontosság megjelölése érte csak el a 30 vagy annál nagyobb százalékos arányt. Az eszközellátottság bővítését (labdák, számolyok stb.) 70 százalék

az utolsó három helyre sorolta, az IKT-eszközökre vonatkozó bővítés még ennél is hátrébb szorult, az igazgatók 64 százaléka az 5. helyre tette a preferencia-sorrendben. Azaz kismértékben sem tartják fontosnak ennek a területnek a fejlesztését az iskolában.

Összefoglalás

Az infrastruktúrával kapcsolatos eredmények áttekintése alapján látható, hogy az országban – ahogy korábban is – rendkívül nagy eltérések mutatkoznak a létesítmény-ellátottság és a testnevelés óra tartására alkalmas létesítmények száma és minősége között, azaz az elmúlt időszakban megvalósított létesítményfejlesztések nem egyenlítették ki a különbségeket. Ennek területi és iskolatípusok szerinti megoszlása is jellemző. Általánosan elmondható, hogy az összes tornaterem száma nem éri el átlagosan a 0,5 értéket iskolánként, ami alapvetően korlátozza a testnevelés létesítményben történő megtartásának lehetőségét. A megkérdezett iskolák igazgatói nagymértékben egyetértettek azzal, hogy a testnevelés órák színvonalát meghatározza a rendelkezésre álló termék száma, illetve döntően azt jelezték vissza, hogy intézményükben nincs megfelelő számú tornaterem. Ez alapján indokolt lenne további létesítményfejlesztés, akár intézményi, akár települési szinten, hogy a testnevelés órákhoz szükséges infrastruktúra rendelkezésre álljon. Ennek megfelelően feltételezésünk beigazolódt: további létesítményekre lenne szükség a testnevelés órák magas színvonalú megtartásához.

Összességében megállapítható, hogy a kistelepülések iskolái (falu, község) vannak a legkedvezőtlenebb helyzetben, a tornaterem-fejlesztés (sport- és testnevelés célú létesítményfejlesztés) itt lenne a legindokoltabb, ugyanakkor az is látszik, hogy az állami fenntartású (Klebelsberg Központ) iskolákban a tornatermek száma megközelíti a 2-t, a nem központi fenntartású iskolák esetében van szignifikánsan alacsonyabb számú tornaterem. Az ezen fenntartásban lévő iskolák esetében javasolt a további infrastruktúrafejlesztés.

A nem megfelelő számú létesítmény miatt korábban bevett gyakorlat, hogy megkeresik azokat a helyszíneket a testnevelést tanító pedagógusok, melyekkel valamilyen szinten kiváltható a létesítményhiány, továbbra is fennáll, így a testnevelők és az intézményvezetők „kreativitása” fontos tényező a testnevelés órák megtartásában. Ezen helyszínek lehetnek az intézmény fedett vagy szabadtéri létesítményei, vagy az intézményhez nem tartozó fedett és szabadtéri létesítmények egyaránt. Biztató visszajelzés a mindennapos testnevelés megvalósítási lehetőségeit is figyelembe véve, hogy az iskolák több mint

---

A nem megfelelő számú létesítmény miatt korábban bevett gyakorlat, hogy megkeresik azokat a helyszíneket a testnevelést tanító pedagógusok, melyekkel valamilyen szinten kiváltható a létesítményhiány, továbbra is fennáll, így a testnevelők és az intézményvezetők „kreativitása” fontos tényező a testnevelés órák megtartásában. Ezen helyszínek lehetnek az intézmény fedett vagy szabadtéri létesítményei, vagy az intézményhez nem tartozó fedett és szabadtéri létesítmények egyaránt. Biztató visszajelzés a mindennapos testnevelés megvalósítási lehetőségeit is figyelembe véve, hogy az iskolák több mint 30%-ában nincs teremhiány, zavartalanul megvalósíthatók a testnevelésórák. Népszerűvé vált a folyosó és az aula kihasználása a testnevelés megvalósítása céljából.

30%-ában nincs teremhiány, zavartalanul megvalósíthatók a testnevelésórák. Népszerűvé vált a folyosó és az aula kihasználása a testnevelés megvalósítása céljából. Ezen helyszínek méretük alapján feltételezhetően valóban alkalmasak a testnevelésóra egyes tartalmainak megvalósítására, azonban a gyakorlatban ez a megoldás sokszor zavarja a közismereti (tantermi) órákat. Feltételezésünk, miszerint a testnevelés órák jellemzően a tornateremben valósulnak meg, beigazolódt, illetve tornaterem hiányában a testnevelés órák elsősorban az intézmény egyéb helyszíneiben valósul meg.

Jelentősebb a létesítményprobléma a megyeszékhelyeken és a nagyvárosokban ezen a területen. Az iskolaméret és a testnevelésóra helyszíne ebben az esetben is értelemszerű összefüggést mutat, ugyanis a kis létszámú iskolák kevésbé vannak ráutalva arra, hogy tornatermen kívüli helyszíneken tartsák meg a testnevelés órákat, azaz szignifikánsan alacsonyabb arányban alkalmazzák a folyosót, az aulát vagy épp az osztálytermet a testnevelés órák megvalósítására, ez a tornatermek relatív jó arányának köszönhető. Az intézményen kívüli lehetőségek skálája igen széles körű volt (másik iskola terme, diákotthon közösségi terme, tornacsarnok, önkormányzat terme, faház, faluház, városi sportcsarnok, gyülekezeti ház, korcsolyapálya, uszoda, kultúrház, park, közterület, patakpart, folyópart), amiből látszik, hogy a településen, illetve az iskola közelében lévő helyszíneket igen változatos módon próbálják bevonni az oktatásba az intézmények. A téli időszak az egyik legproblematisabb az iskolák számára. Visszajelzésük alapján elmondható, hogy az iskolák 47,3%-a télen nem tart testnevelés órát a tornatermen kívül (kültéri és egyéb helyszínen). Érdemes megemlíteni, hogy az iskolák 2,5%-a (43 iskola) jelezte, hogy a téli időszakban is csak tornatermen kívül tud testnevelésórát tartani. Feltételezésünket ezen eredmények alapján elvetjük, hiszen a megyeszékhelyeken és a nagyvárosokban jellemzően nagyobb probléma a testnevelés tanításához szükséges intézmények megléte.

A létesítmények hiánya (is) indokolja a testnevelést tanító pedagógusok pedagógiai-módszertani megújulását, hiszen ha a tendenciákat figyelembe vesszük, a létesítmény-ellátottság ugyan javul, azonban ez nem követi, nem tudja olyan ütemben követni az igényeket, mint amilyen rövid idő alatt azok megjelentek. A mindennapos testnevelés bevezetésével jelentősen megnöttek az óraszámok, azonban a létesítménnyel kapcsolatos fejlesztések lassabban valósulnak meg. A közelmúltban (elmúlt 5 év) több olyan pedagógus-továbbképzési lehetőség állt rendelkezésre (TÁMOP 3.1.13.; EFOP 3.1.2.; EFOP-3.2.8-16) a pedagógusoknak (testnevelés műveltségterületen tanítók), melyek ezt a sajátos helyzetet is igyekeztek segíteni, és alternatív megoldásokat kínálnak a testnevelésórák, valamint a mozgásos tevékenységek megtartásához.

Az infrastruktúra minőségének megítélésével kapcsolatos visszajelzések konklúziója, hogy a tornaterem minősége az egyetlen olyan tényező, mely kiemelhető a visszajelzések közül. A tornaterem, szertár, öltöző, testnevelő tanári szoba minősége a vélemények szerint nem minőségbefolyásoló szempont. (Természetesen ugyanakkor a tanulási környezet fontos részei.) Következtethető tehát, hogy az oktatás fejlesztéséhez a tornatermek minőségének (felszereltség, eszköz, tornaszerek) javítására érdemes koncentrálni a fejlesztések során, valamint célszerű olyan beruházásokat megvalósítani, melyek ezeket szolgálják. Ezt erősíti meg az az adat is, hogy a megkérdezett intézményvezetők 64%-a az első helyre tette az infrastrukturális beruházások fontosságát, és lényegesen kisebb arányban gondolják, hogy a sporteszközök fejlesztése, illetve az IKT-eszközök beemelése lényegesen javítana a testnevelésórák színvonalán. Ha a kérdéskört a mindennapos testnevelés oldaláról is megvizsgáljuk, a visszajelzések alapján az iskolák 63%-a meg tudta valósítani a többletórát a mindennapos testnevelés bevezetése után is.

A testnevelés tanítása – ahogy korábban jeleztük – eszköz- és létesítményigényes terület, azonban maga a pedagógus, az ő módszertani felkészültsége és tanórai tevékenysége is kiemelkedően fontos. A létesítményhátérhez hasonlóan magas értéket kapott a pedagógusok szakmai felkészültségének fontossága is, amely szintén magas (4,27)

értéket kapott az intézményvezetőktől. Azaz elmondható, hogy a szakmai-módszertani felkészültséget fontosabbnak tartják az intézményvezetők, mint a létesítmények meglétét. A szakmai-módszertani felkészültség magas szinten tartásának szerves része lehet a pedagógusok szakmai ismeretanyagának bővítése, továbbképzéseken való részvételük, ami a korszerű testnevelés tanítását biztosítja. Az intézményvezetők elégedettek a testnevelést tartó pedagógusok felkészültségével, hiszen magas, 4,43-os átlagértékkel minősítették ezt.

A létesítményekkel kapcsolatos felmérés időszerűnek volt mondható, hiszen egy-két kutatást leszámítva – melyek egy-egy részterületet vizsgáltak – nem álltak rendelkezésre adatok (Elbert, 2010; Gergely 2000). A felmérésbe bevont intézmények elemzése lehetővé teszi a széleskörű elemzést, és a pedagógiai gyakorlat szempontjából is feltárja, hogy a rendelkezésre álló létesítmények, valamint eszközök milyen módon adnak háttérrel a testnevelés tanításához. Egyes korábbi eredmények megerősítésre kerültek, pl. a rendelkezésre álló tornatermek száma alacsonynak mondható, a tornatermen kívül számos létesítményben valósul meg testnevelés, azonban az is körvonalazódik, hogy a testnevelést tanító pedagógus kulcsszereplője a tanítási folyamatnak. Módszertani és szakmai felkészültségük jónak mondható az igazgatók véleménye alapján, azonban az is látszik, hogy az infrastrukturális és létesítményhelyzet azt prognosztizálja, hogy a ma tanuló gyermekek számára adekvát, élményközpontú módon, a rendelkezésre álló létesítményekben és eszközökkel kell a testnevelést magas szinten megvalósítani.

Támogatás

A kutatás a TÁMOP 3.1.13-12-2013-0001 azonosító számú projekt keretében valósult meg.

Irodalom

- Babbie, E. (2003). *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó.
- Ballér Endre (1973). Tanulói attitűdök vizsgálata. *Pedagógiai Szemle*, 23(7–8), 644–657.
- Báthory Zoltán (1989). Tanulói kötődések vizsgálata négy tanulói korosztály körében. *Pedagógiai Szemle*, 39(12), 1162–1172.
- Barber, M. & Mourshed, M. (2007). *Mi áll a világ legsikeresebb iskolai rendszerei teljesítményének hátterében?* McKinsey & Company. <http://mek.oszk.hu/09500/09575/09575.pdf>
- Bodnár Ilona & Perényi Szilvia (2016). *Értékháló az iskolai testnevelés körül*. In: Kovács Klára (szerk.), *Értékteremtő testnevelés. Tanulmányok a testnevelés és a sportolás szerepéről a Kárpát-medencei fiatalok életében*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Borbély Szilvia & Fónai Mihály (2016). A pedagógus pálya, a testnevelők és a testnevelés tantárgy presztízse a mindennapos testnevelés bevezetését követően. In Karlovitz János Tibor (szerk.), *Tanulás és Fejlődés: A IV. Neveléstudományi és Szakmódszertani Konferencia válogatott tanulmányai*. International Research Institute. 185–192.
- Borbély Szilvia (2014). As parents see physical education (PE) from a representative survey's point of view. In Karlovitz János Tibor (szerk.), *Mozgás, környezet, egészség*. International Research Institute. 39–54. <http://www.irisro.org/health2014dec/14UrbinneBorbelySzilvia.pdf> Utolsó letöltés: 2021. 04. 16.
- Borbély Szilvia (2019). A mindennapos testnevelés implementációjának megítélése az Észak-Alföld régióban. *Új Pedagógiai Szemle* 69(3–4), 37–55.
- Csapó Benő (2000). A tantárgyakkal kapcsolatos attitűdök összefüggései. *Magyar Pedagógia*, 3. 343–366.
- Csányi Tamás, Vass Zoltán, Boronyai Zoltán, Révész László & Rétsági Erzsébet (2014). A mindennapos testnevelésről – intézményvezetők körében végzett kutatás alapján, avagy adatok a teremkapacitásról és a testnevelésóra minőségét befolyásoló tényezőkről. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 15(2), 58.
- Csányi Tamás & Révész László (2015). *A testnevelés tanításának didaktikai alapjai. Középpontban a tanulás*. Magyar Diáksport Szövetség.
- Elbert Gábor (2010). Az iskolai testnevelés helyzetének, szerepének változása az 1990-es rendszerváltás után Magyarországon. Doktori értekezés, *Semmelweis*

- Egyetem, Sport- és Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest.
- Fintor Gábor (2016). A mindennapos testnevelés implementációja Észak-Alföldi általános iskolákban. *Acta Academiae Agriensis, Sectio Sport, Nova Seris*, 43, 179–198.
- Fehérvári Anikó & Híves Tamás (2019). A mindennapos testnevelés iskolai feltételei. *Új Pedagógiai Szemle*, 69(3–4), 118–128.
- Gergely Gyula (2000). *A testnevelés tantárgy helyzete és fejlesztési feladatai*. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet.
- Gombocz János (2019). A testnevelés, az iskolai sport. *Új Pedagógiai Szemle*, 69(3–4.), 7–15.
- Gutiérrez, F. J. M. & López, I. G. (2021). Quality Teachers and Teaching for Overcoming Learning Inequalities. *Education in the Knowledge Society*, 22(3–1), 3–12.
- Halász Gábor (2014). Eredményes tanulás, kurrikulum, oktatáspolitikai. In Benedek András & Golnhofér Erzsébet (szerk.), *Tanulmányok a neveléstudomány köréből – 2013: Tanulás és környezete*. MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság. 79–104.
- Hamar Pál (2016). *A testnevelés tantervelmélete*. Eötvös József Könyvkiadó.
- Hamar Pál, Karsai István & Soós István (2016). *Pedagógusi vélemények az iskolai testnevelés aktuális kérdéseiről*. In Kovács Klára (szerk.), *Értéktanteremtő testnevelés. Tanulmányok a testnevelés és a sportolás szerepéről a Kárpát-medencei fiatalok életében*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Istvánfi Csaba (2010). A testnevelés tanításának tárgyi, dologi feltételei. In Istvánfi Csaba (szerk.), *Ajánlások az iskolai testnevelés és a diáksport megújítására*. Magyar Testnevelő Tanárok Országos Egyesülete.
- Ketskeméty László & Izsó Lajos (2005). *Bevezetés az SPSS programrendszerbe*. ELTE Eötvös Kiadó.
- Kristoné Bakos Magdolna, Szalay Gábor, Müller Anetta & Seres János (2007). *Testnevelés, mint tantárgy és a testnevelő tanárok tantestületi megítélése*. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Sport*, (34), 81–96.
- Nahalka István (2004). A pedagógiai vizsgálatok leíró és matematikai statisztikai módszerei. In Falus Iván (szerk.), *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Műszaki Kiadó. 341–514.
- Orosz Sándor (1991, szerk.). *Kibocsátó tudásszint II. Az 1988/89 tanév végi tudásszintmérés eredményei Veszprém megye általános iskoláiban (földrajz, kémia, rajz)*. Megyei Pedagógiai Intézet.
- Révész László & Csányi Tamás (szerk.) (2015). *Tudományos alapok a testnevelés tanításához I. kötet: Szemlények a testnevelés, a testmozgás és az iskolai sport tárgyköréből. Társadalom-, természet- és orvostudományi nézőpontok*. Magyar Diáksport Szövetség.
- Takács Viola (2001). *Tantárgyi attitűdök struktúrája*. *Magyar Pedagógia*, 3. 301–318.
- Vass Zoltán, Molnár László, Boronyai Zoltán, Révész László & Csányi Tamás (2015). *Zöld könyv: A Testnevelés az Egészségfejlesztésben Stratégiai Intézkedések (T.E.S.I. 2020) szakpolitikai stratégia helyzet-elemző tanulmánya*. Magyar Diáksport Szövetség.

Absztrakt

A 21. század kihívásai sokrétű feladatot rónak az oktatásra és a pedagógusokra, melyek érintik a testnevelés tanítását is. Az iskola mint oktatási-nevelési színtér nem tekinthető állandónak, folyamatosan változik a társadalmi, környezeti, valamint az oktatást érintő változásokkal együtt. Az infrastrukturális és tárgyi feltételek szorosan kapcsolódnak a testnevelés tanításához, befolyásolják annak színvonalát is. A létesítményhellyel kapcsolatos felmérések száma korlátozott, az átfogó, több szempontú adatgyűjtés, valamint a széles körű elemzések száma alacsonynak mondható. A téma ugyanakkor fontos, hiszen a testnevelés-tanítás gyakorlatában és a „közvélekedésben” is úgy van jelen a kérdés, hogy alapvető fontosságú az infrastruktúra a testnevelés tanításához. Ez esetenként mintegy feltételként vagy korlátozó tényezőként is megjelenik a tantárgy tanításával kapcsolatban. A tanulmány emiatt helyzetfeltáró jelleggel készült, elemzi az iskolák teremellátottságának kérdését, célja bemutatni, hogy milyen infrastrukturális helyzet jellemzi az iskolákat, valamint létesítményhiány esetében milyen helyszíneken válósul meg a testnevelés óra. Az eredmények alapján elmondható, hogy az iskolák harmadában nem jelentett gondot a mindennapos testnevelés bevezetése, valamint a sportcélú létesítményeken kívül számos egyéb helyszínnel pótolják az esetlegesen felmerülő létesítményhiányt.